

RAMY PRAWNE

Konwencje międzynarodowe i europejskie

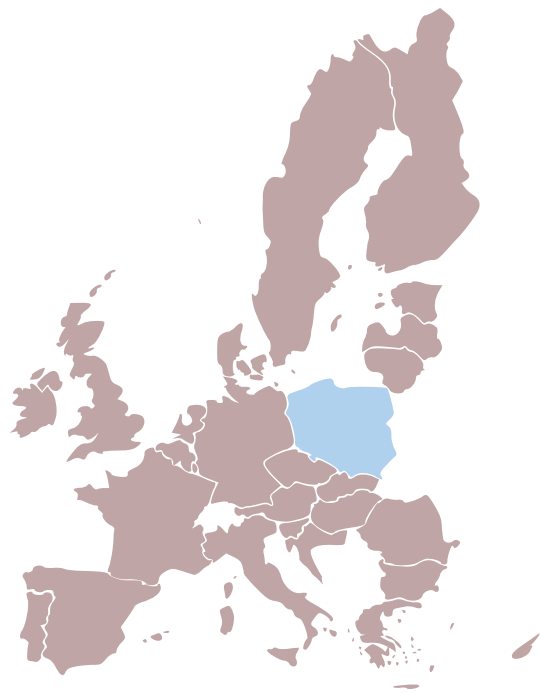
Polska ratyfikowała międzynarodowe konwencje potępiające okaleczanie narządów płciowych kobiet, w tym Powszechną Deklarację Praw Człowieka (PDPC), Konwencję w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet (CEDAW), Konwencję w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (CAT), Konwencję o prawach dziecka (CRC), Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (EKPC) oraz Kartę praw podstawowych Unii Europejskiej (2010/C 83/02).

Prawo karne

Przypadki okaleczania żeńskich narządów płciowych mogą być ścigane na mocy ogólnych przepisów prawa karnego, na podstawie art. 156, 157 i 160 Kodeksu karnego, w których mowa o, odpowiednio, ciężkim uszczerbku na zdrowiu, naruszeniu czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia, a także o niebezpieczeństwie utraty życia. Jeśli uszczerbek na zdrowiu ofiary spowodowany jest przez osobę z nią żyjącą, zgodnie z art. 157 rodzaj oskarżenia ulega zmianie z prywatnego na publiczne. Zastosowanie ma zasada eksterytorialności, w związku z czym okaleczanie żeńskich narządów płciowych podlega karze, nawet jeśli dopuszczono się go poza granicami kraju.

Ochrona praw dziecka

W przypadkach okaleczania żeńskich narządów płciowych zastosowanie mogą mieć ogólne przepisy o ochronie praw dziecka. W Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym mowa jest o zagrożonych dzieciach oraz o zastosowaniu środków ochronnych, takich jak ograniczenie lub pozbawienie prawa do opieki. W art. 12a i 12b Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie ustanowiono środki, takie jak odebranie dziecka z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka.

Przepisy dotyczące azylu

Polski Urząd do Spraw Cudzoziemców, zajmujący się kwestiami azylu, wykorzysta wytyczne w sprawie wniosków o nadanie statusu uchodźcy, odnoszące się do okaleczania żeńskich narządów płciowych, opracowane przez Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców, jako punkt odniesienia w przypadku wniosków o azyl mających związek z okaleczaniem żeńskich narządów płciowych.

Przepisy dotyczące tajemnicy służbowej

Zgłaszanie przypadków planowanego lub wykonanego okaleczenia żeńskich narządów płciowych może podlegać przepisom ogólnym dotyczącym tajemnicy służbowej i ujawniania informacji. Artykuł 304 ust. 1 Kodeksu postępowania karnego stanowi, że „każdy, dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub policję”.

Informacja o badaniach

W celu ułatwienia identyfikacji braków w danych i ich wypełnienia oraz wsparcia rozwoju strategii zwalczania okaleczania żeńskich narządów płciowych Europejski Instytut ds. Równości Kobiet i Mężczyzn zlecił przeprowadzenie „Badań mających na celu ustalenie obecnej sytuacji oraz tendencji w zakresie okaleczania żeńskich narządów płciowych w 27 państwach członkowskich UE i w Chorwacji”. Badanie przeprowadzono na wniosek Viviane Reding, wiceprzewodniczącej Komisji Europejskiej. Wykonał je Międzynarodowy Ośrodek Zdrowia Reprodukcyjnego przy Uniwersytecie Gandawskim oraz firma Yellow Window Management Consultants.

Analiza źródeł wtórnych w 27 państwach członkowskich UE i Chorwacji oraz pogłębione badania przeprowadzone w 9 państwach członkowskich UE zaowocowały pierwszym zbiorem informacji i danych dotyczących ram prawnych i politycznych, podmiotów oraz narzędzi w obszarze przeciwdziałania i zwalczania okaleczania żeńskich narządów płciowych. Przeanalizowano i porównano różne krajowe podejścia do tego problemu w UE, w celu określenia praktyk odznaczających się potencjałem pod względem zapobiegania, ochrony, ścigania, świadczenia usług, partnerstwa i wykrywania.

Więcej informacji można znaleźć pod adresem: www.eige.europa.eu.

WSKAŹNIK KRAJ	Badania dotyczące występowania okaleczenia żeńskich narządów płciowych	Azyl udzielony z przyczyn związanych z okaleczeniem żeńskich narządów płciowych	Szczególne przepisy karne dotyczące okaleczenia żeńskich narządów płciowych	Krajowy plan działania w zakresie zapobiegania i zwalczania okaleczenia żeńskich narządów płciowych	Interwencje mające na celu ochronę dzieci, związane z okaleczeniem żeńskich narządów płciowych	Dokumentacja szpitalna i medyczna dotycząca okaleczenia żeńskich narządów płciowych
BELGIA	✓	✓	✓	✓		✓
BUŁGARIA						
REPUBLIKA CZESKA						
DANIA			✓	✓	✓	
NIEMCY	✓	✓		✓	✓	
ESTONIA				✓		
IRLANDIA	✓	✓	✓	✓		✓
GRECJA				✓		
HISZPANIA			✓	✓	✓	
FRANCJA	✓	✓		✓	✓	✓
CHORWACJA			✓	✓		
WĘGRY	✓	✓				
WŁOCHY	✓	✓	✓	✓	✓	
CYPR			✓			
ŁOTWA		✓				
LITWA		✓				
LUKSEMBURG						
MALTA						
NIDERLANDY	✓	✓		✓	✓	✓
AUSTRIA		✓	✓	✓		
POLSKA						
PORTUGALIA				✓		✓
RUMUNIA		✓				
SŁOWENIA						
SŁOWACJA		✓				
FINLANDIA				✓	✓	
SZWECJA		✓	✓	✓	✓	✓
ZJEDNOCZONE KRÓLESTWO	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Czym jest okaleczanie żeńskich narządów płciowych?

- Okaleczanie żeńskich narządów płciowych to forma przemocy ze względu na płeć. Obejmuje ona wszystkie procedury związane z częściowym lub całkowitym usunięciem zewnętrznym żeńskich narządów płciowych lub z innym uszkodzeniem żeńskich narządów płciowych z przyczyn niemedycznych.
- Okaleczanie żeńskich narządów płciowych ma niekorzystny wpływ na zdrowie kobiet w krótkim, średnim i długim okresie, może skutkować śmiercią. Okaleczenia dokonuje się ze względów kulturowych i społecznych. Praktykę tę uzasadnia się czasem argumentami religijnymi, ale nie popiera jej żadna religia.
- Według UNICEF okaleczanie żeńskich narządów płciowych jest praktykowane w ponad 20 krajach afrykańskich, od Senegalu na zachodzie po Somalię na wschodzie.
- Chociaż trudno jest oszacować ogólną liczbę, tysiące kobiet i dziewcząt zamieszkałych w Unii Europejskiej mogły paść ofiarą tej praktyki lub mogą być nią zagrożone.
- Institucje i państwa członkowskie UE stawiają sobie za cel niedopuszczanie do okaleczania żeńskich narządów płciowych, o czym świadczy ogłoszona przez Komisję „Strategia na rzecz równości kobiet i mężczyzn (2010–2015)”. Program Daphne III odegrał kluczową rolę w uwzględnieniu przeciwdziałania i zwalczania okaleczania żeńskich narządów płciowych w polityce wielu krajów UE oraz zapewniając wsparcie finansowe dla wdrożenia międzynarodowych projektów w tej dziedzinie.
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 14 czerwca 2012 r. w sprawie położenia kresu okaleczaniu żeńskich narządów płciowych wyraźnie stanowi, że „wszystkie formy okaleczania żeńskich narządów płciowych są przejawem szkodliwych tradycyjnych praktyk, których nie można uznać za część religii, lecz za akt przemocy wobec kobiet i dziewcząt, co stanowi pogwałcenie ich podstawowych praw”. Parlament Europejski wezwał państwa członkowskie do podjęcia zdecydowanych działań w celu zwalczania tej nielegalnej praktyki.

Z kolei art. 572 ust. 1 kodeksu cywilnego stanowi, że „każdy, komu znane jest zdarzenie uzasadniające wszczęcie postępowania z urzędu, obowiązany jest zawiadomić o nim sąd opiekuńczy”. Powyższy obowiązek spoczywa m.in. na organach samorządu lokalnego, policji, instytucjach oświatowych, pracownikach społecznych oraz organizacjach i instytucjach zajmujących się opieką nad dziećmi lub osobami chorymi umysłowo. Artykuł 12 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie stanowi, że „osoby, które w związku z wykonywaniem swoich obowiązków służbowych lub zawodowych powzięły podejrzenie o popełnieniu ściganego z urzędu przestępstwa z użyciem przemocy w rodzinie, niezwłocznie zawiadamiają o tym policję lub prokuratora”. Obowiązek ten dotyczy w szczególności: policjanci, pielęgniarki, pracowników społecznych, nauczycieli, kuratorów sądowych i funkcjonariuszy policji. Wspomniane powyżej zasady znajdują odzwierciedlenie w przepisach dotyczących wykonywania zawodów medycznych, ustanawiających także reguły w zakresie tajemnicy służbowej. Zakres sankcji może wahać się od całkowitego ich braku w przypadku tzw. obowiązku społecznego, poprzez odpowiedzialność dyscyplinarną z tytułu niedopełnienia obowiązków, po sankcje karne w przypadku urzędników publicznych.

RAMY POLITYCZNE

W Polsce nie istnieje specjalny plan działania dotyczący zapobiegania i zwalczania okaleczania żeńskich narządów płciowych. Także w „Krajowym programie przeciwdziałania przemocy w rodzinie” nie wspomina się o tej praktyce. Również w parlamencie nie znaleziono informacji o poruszeniu kwestii okaleczania żeńskich narządów płciowych.

WYSTĘPOWANIE OKALECZANIA ŻEŃSKICH NARZĄDÓW PŁCIOWYCH W KRAJU

Nie są dostępne dane o przypadkach okaleczania żeńskich narządów płciowych w Polsce (stan na luty 2012 r.), prawdopodobnie ze względu na ograniczoną imigrację kobiet z krajów, w których praktyka ta jest powszechnie stosowana. Nie udało się pozyskać z Głównego Urzędu Statystycznego, Komendy Głównej Policji, Urzędu do Spraw Cudzoziemców, ministerstwa zdrowia ani od Polskiego Towarzystwa Ginekologicznego żadnych istotnych danych mogących rzucić światło na skalę tego zjawiska w Polsce.

Fakty

- Według stanu na luty 2012 r., nie są dostępne informacje umożliwiające oszacowanie występowania okaleczania żeńskich narządów płciowych w Polsce.

Wnioski

- Wiadomo o jednym wniosku o azyl związanym z okaleczaniem żeńskich narządów płciowych, który odrzucono.

Czym jest przemoc ze względu na płeć?

- Przemoc ze względu na płeć to pogwałcenie praw człowieka i forma dyskryminacji. Definiuje się ją jako przemoc stosowaną wobec osoby ze względu na jej płeć. Przemoc ze względu na płeć odzwierciedla i wzmacnia brak równości między mężczyznami a kobietami i skutkuje szkodami o charakterze fizycznym, psychicznym i seksualnym. Obejmuje m.in. przemoc w rodzinie, gwałt, molestowanie seksualne, przemoc seksualną podczas konfliktów zbrojnych, okaleczanie żeńskich narządów płciowych, przymusowe małżeństwa, przymusową prostytutkę, przymusową sterylizację, zabijanie noworodków płci żeńskiej i prenatalny wybór płci.
- W europejskim pakcie na rzecz równości płci (2011–2020) Rada Unii Europejskiej potwierdza swoje zaangażowanie w realizację ambicji UE dotyczących równości mężczyzn i kobiet, o której mowa w Traktacie. W szczególności podkreśla potrzebę zwalczania wszelkich form przemocy wobec kobiet w celu zapewnienia kobietom i dziewczętom pełnego korzystania z praw człowieka i, w rezultacie, poprawy równości mężczyzn i kobiet z myślą o wzroście i rozwoju sprzyjających włączeniu społecznemu na rynku pracy w Europie.
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 26 listopada 2009 r. w sprawie eliminacji przemocy wobec kobiet wzywa państwa członkowskie do poprawienia m.in. przepisów prawa krajowego i strategii politycznych w zakresie zwalczania wszelkich form przemocy wobec kobiet, w szczególności poprzez stworzenie spójnych krajowych planów działania przeciwko przemocy wobec kobiet.
- Przedstawiona przez Komisję Europejską „Strategia na rzecz równości kobiet i mężczyzn 2010–2015” kładzie nacisk na znaczenie zwalczania przemocy wobec kobiet. Program sztokholmski z 2009 r. zwraca uwagę na potrzebę szczególnego wsparcia i ochrony prawnej kobiet, ofiar przemocy. Ponadto Karta kobiet z 2010 r. przewiduje wdrożenie kompleksowych i skutecznych ram politycznych zwalczania przemocy ze względu na płeć, a także wzmocnienie środków mających na celu eliminację okaleczania żeńskich narządów płciowych i innych aktów przemocy.

www.eige.europa.eu

ISBN 978-92-9218-076-8
doi:10.2839/76344

Urząd Publikacji

MH-31-12-944-PL-C